

Het is me natuurlijk niet mogelijk om alle herinneringen die ik heb aan de eerste oorlogsjaren, ook maar in grote trekken, weer op te roepen. Het jaar 1917 werd voor onze kleine partij en ook voor mij om zo te zeggen een keerpunt, omdat wij toen als partij deelnamen aan de algemene verkiezing voor de Tweede Kamer, nodig geworden door de op handen zijnde grondwetsherziening, die het Algemeen Kiesrecht voor mannen moest mogelijk maken en de financiële gelijkstelling van het Openbaar en het Bijzonder Onderwijs, waar wij ons heftig tegen hadden verzet. De grote partijen waren overeengekomen geen tegen-candidaten te stellen tegenover de zittende Kamerleden, maar de S.D.P. gooide in een groot aantal districten roet in deze schotel en maakte met een nieuwe kleine partij van burgerlijke dissidenten een stemming nodig in een groot deel van het land. Wij behaalden toen zoveel stemmen, dat het wel zeker scheen dat wij bij de eerste algemene verkiezing met Evenredige Vertegenwoordiging erin zouden slagen één of meer zetels te bezetten. Reeds bij de gemeenteraadsverkiezing in juli 1915 was trouwens gebleken, dat onze propaganda, ook onder het beperkte kiesrecht, electoraal invloed begon te krijgen. Hier ter stede werden bij deze gelegenheid in vier van de vijf stemdistricten al 1527 stemmen op mijn naam uitgebracht, d.w.z. meer dan dubbel zoveel als in 1913, terwijl de stemmen-cijfers der S.D.A.P. relatief sterk waren gedaald.

Ik wil alleen aan de voornaamste gebeurtenissen en acties herinneren in die drie jaar tussen augustus '14 en de zomer van '17. Behalve de bijna onophoudelijke agitatie tegen de levensmiddelenpolitiek van de regering, waar ik, zoals gezegd, een ijverig ja misschien overwegend aandeel in had, kwam daar in het begin van 1915, in aansluiting aan de demobilisatie-eis, de agitatie tegen de Landstormwet bij, die de regering in het voorjaar van '15 indiende. Een wetsontwerp dat in de taal van het Agitatie-Comité Bloedwet gedoopt werd. Het stelde de regering in staat ook de oudere dienstplichtigen tussen dertig en veertig jaar op te roepen. Ook hier tegen werd met pamfletten en vergaderingen een felle actie op touw gezet.

In het voorjaar van 1916 – april – ontstond er in het land weer iets als een paniek, werd in ieder geval de vrees, dat wij in de oorlog betrokken zouden worden, sterk verlevendigd door de torpedering van enige Nederlandse grote schepen, de Tubantia vooral.